

## LIČNOST – METODE I MODELI

***Snežana Smederevac i Dušanka Mitrović***

Beograd, Društvo psihologa Srbije, 2006

Knjiga "Ličnost – metode i modeli" Snežane Smederevac i Dušanke Mitrović predstavlja pokušaj da se studenti, kao i šira čitalačka publika, upoznaju sa ključnim empirijsko-metodološkim i teorijskim doprinosima u oblasti one psihološke discipline koju određujemo kao psihologiju ličnosti. Recimo odmah da se radi o veoma uspešnom i hvale vrednom pokušaju. Ima najmanje četiri razloga za ovu tvrdnju: prvi je opšti odabir tema koje će se u ovakvom jednom prikazu tretirati. Sudeći po onom o čemu se ne tako davno pisalo, pa i još uvek se piše u prikazima čiji naslovi sadrže reč „ličnost”, sam odabir tema koje bi trebalo tu da stoje (sa pretenzijom korektnog prikaza dešavanja u ovoj naučnoj disciplini) veoma je važan. Ono što od tema u takvim prikazima stoji govori puno o autoru, njegovom intelektualnom stavu, obaveštenosti i razumevanju onoga što se u oblasti dešava (a svakako da još rečitije o tome govori ono što je iz takvog prikaza izostavljeno). Kada je reč o izboru tema (pristupa i naučnih doprinosa) koje su se našle u ovoj knjizi (kao i onih koji se u ovoj knjizi nisu našle), pisac ovih redova bi se složio da je to upravo izbor koji ponajbolje reprezentuje oblast *kao naučnu disciplinu*.

Autorke su se najpre pozabavile diskusijom opštih konceptualnih i metodoloških aspekata proučavanja ličnosti, kao i prikazom nekih savremenih metodskih sredstava i tehnika koje se koriste u ovoj naučnoj oblasti. Ovo smatram naročito važnim aspektom upoznavanja čitaoca sa oblašću, jer se neka naučna disciplina podjednako, a možda i pre prepoznaje po svom metodi nego po rezultatu. Stoga uvođenje metodoloških razmatranja u prikaz psihologije ličnosti smatram drugom velikom vrlinom ove knjige. Kada je reč o velikim tematskim oblastima (pristupima, paradigmama) u psihologiji ličnosti autorke su odabrale da prikažu psihodinamski, crtistički i kognitivistički pristup. Krenule su od istorijski najstarijeg, i u ranim periodima razvoja discipline, jednog od najuticajnijih – psihodinamskog. On je reprezentovan radovima Freuda, Adlera i Junga. Najznačajniji deo ovog prikaza predstavlja kritička diskusija statusa psihoanalitičkih konstrukata u kontekstu novijih istraživačkih nalaza. Nakon psihodinamskog pristupa prikazana je sržna paradigma psihologije ličnosti, crtistički pristup. On je efektno reprezentovan naučnim rezultatima istraživača na tragu tzv. leksičke hipoteze u psihologiji ličnosti, kao i rezultatima onih naučnika koji su radili u okvirima „psihobiološkog pristupa”. U okviru leksičkog pristupa, dat je prikaz rada Cattella, a napravljena je i važna

razlika između dva savremena istraživačka pravca u okviru iste tradicije, pravca čiji su predstavnici Costa i McCrae (Petofaktorski Model), i pravca čiji su najvažniji predstavnici Goldberg, John i rani Saucier (Model Velikih Pet). Psihobiološka tradicija je predstavljena radom Eysencka, Graya, Zuckermana, Tellegena i Cloningera. Dobar osećaj pisaca o tome šta je u ovoj oblasti zaista važno izražava i poglavlje posvećeno genetici ponašanja. U ovom poglavlju nas autorke informišu o osnovnim pojmovima, pristupima kao i rezultatima ove, za ukupan razvoj psihologije ličnosti, možda najvažnije nepsihološke discipline. Prikaz istraživačkih rezultata u okviru psihobiološkog pristupa smatram primerom onog što bih istakao kao treću veliku vrlinu ove knjige: reprezentativno, informativno i obuhvatno tretiranje svakog od odabranih velikih pristupa. Na kraju, tu su istraživački rezultati onoga što je nazvano „kognitivnom perspektivom” u psihologiji ličnosti. U okviru ove paradigme prikazana je teorija personalnih konstrukata G. Kelly-a, socijalno-kognitivna teorija A. Bandura-e, teorije atribucija i samopoimanja. Veoma važnim pitanjima svesti kao i pitanjima statusa nesvesnih procesa posvećena su dva poglavlja u okviru ove celine. Svaka od diskutovanih tema uvek je potkrepljena velikim brojem empirijskih istraživanja, i to je manir koga se autorke drže u čitavoj knjizi (ovaj brižljivi i obuhvatan pregled istraživačke literature na kraju je obuhvatio čak 404 jedinice). Zasnivanje diskusije o istraživačkim doprinosima svakog od pristupa na navođenju i kritičkom promišljanju rezultata velikog broja citiranih empirijskih istraživanja smatram četvrtom velikom vrlinom ove knjige.

Ovaj informativan i vrlo savremen prikaz zbivanja u psihologiji ličnosti, svesrdno preporučujem svim psiholozima.

Goran Knežević